

Да прыёму ўвасаблення часта звяртаюцца паэты. Рыгор Барадулін у вершы «Уцякала зіма ад вясны...» намалюваў запамінальную, зрокава выразную карціну, поўную рухаў, фарбаў, пацудзяў, эмоцый.

Увасабленні дапамагаюць аўтарам паўней раскрыць свае пацудзі, сваё паэтычнае бачанне прыроды і стварыць непаўторныя мастацкія вобразы, а чытачам — выразней уявіць карціны навакольнага свету, спасцігнуць задуму паэта, убачыць у звычайнай, будзённай з’яве высокую паэзію.

1. Што такое ўвасабленне? Прывядзіце прыклады з вершаў.
2. Якую мастацкую ролю выконваюць увасабленні ў літаратурным творы?
3. З якой мэтай аўтары выкарыстоўваюць увасабленне ў радках «Паслухайце, вясна ідзе!..» (Максім Танк), «Вольная вясна... радасна ўсміхалася людзям» (Алена Васілевіч)?

Янка БРЫЛЬ

Вобразы мілыя роднага краю,
Смутак і радасць мая...

Якуб Колас.

Янка (Іван Антонавіч) Брыль (1917—2006) — народны пісьменнік Беларусі, празаік, публіцыст, крытык, перакладчык. Нарадзіўся ў Адэсе ў сям’і чыгуначніка. Потым сям’я пераехала на радзіму бацькоў у Заходнюю Беларусь у вёску Загор’е (Загора) (цяпер Карэліцкі раён на Гродзеншчыне). Новыя мясціны, сакавітая беларуская гаворка, народныя святы, абрады, песні моцна ўразілі хлопчыка, ён захапіўся чытаннем, складаннем вершаў (першы верш напісаў у дзевяць гадоў).

Янка Брыль скончыў польскую сямігодку і паступіў у Навагрудскую гімназію, але не змог вучыцца з-за матэрыяльных цяжкасцей. «Кніга, а потым пяро не былі для мяне часовым захапленнем. З чатырнаццаці гадоў... я многа чытаў, настойліва займаўся самаадукацыяй... многія ночы праседжваў над першымі творамі. Пра тое, што я пражыў, пачаў думаць даволі рана: захаваліся спробы, адносна нават прыстойныя, з тых дзён, калі я не ўмеў яшчэ як след касіць. Ад думкі, што я паэт — хоць бы, скажам, па сумяшчальніцтве, — канчаткова адмовіўся толькі ў Мінску... Паэты пачынаюцца, відаць, з тых дзён, калі яны наогул пачынаюць захапляцца характэрным жыццём, шчасліва, яшчэ падсвядома пакутаваць ад жадання выказаць свае пачуцці. Гэта прыходзіць так рана, што нават хочацца думаць: ты быў заўсёды паэтам, бо ты ніколі не мог ім не быць. А да здзяйснення мары... у кожнага свой шлях... У мяне... было сваё — ціхае, патаемнае, найвялікшае шчасце — пісаць!..»

На пачатку вайны Янка Брыль быў прызваны ў Войска Польскае, служыў у марской пяхоце, трапіў у нямецкі палон, адтуль уцёк, вярнуўся ў Беларусь, быў партызанскім сувязным, разведчыкам, рэдактарам падпольных друкаваных выданняў. Пасля вайны Янка Брыль працаваў у рэспубліканскіх выдавецтвах. Аўтар шэрага апавесцей, апавяданняў, рамана «Птушкі і гнёзды», лірычных мініячюр, твораў для дзяцей.

Лірычная мініячюра «Над зямлёй — красавіцкае неба...» увайшла ў кнігу прозы «Жменя сонечных промняў» (1965).

- 1. Якія змены ў прыродзе адбываюцца ў красавіку?
- 2. Прыгадайце народныя прыкметы, звязаныя з надыходам вясны.

* * *

Над зямлёй — красавіцкае неба: ахалкі белых воблакаў, халаднаватая просінь і жаўранкі.

Зямля то светла-шэрая, дзе не хадзіў яшчэ сёлета плуг, то сакавіта-цёмная — і там, дзе яна раскрытая для новых зярнят, і там, дзе ўжо затоена грэецца безліч аўсяных парасткаў.

Сёння ўранку ўжо значна смялей, як учора, ажывае зеляніна руні¹. Лагодныя шэрыя ўзгоркі ўдалечыні пацягнуты смугой. Паміж вёскамі, на луговой даліне, цячэ апетая ў сардэчнай песні рэчанька...

На шэрых коціках вербаў гаспадарліва завіхаюцца пчолы. На бярозах над стрэхамі хат ад радасці разводзяць крыламі шпакі.

За ўзгоркам з ночы грукоча трактар. Араты.

Іду на гэты гул. Па чыстай, маладзенькай пасля снегу сцежцы.

1. Ахарактарызуйце настрой, перададзены ў творы.
2. Знайдзіце прыклады ў тэксце, якія сведчаць, што пісьменніку ўласцівы тонкае бачанне і адчуванне прыгажосці прыроды.
3. На якія адметныя рысы красавіка звяртае ўвагу аўтар?
4. Вызначце вобразна-выяўленчыя сродкі мовы, што дапамагаюць Янку Брылю паказаць хараство вясновай прыроды, данесці да чытача свае пачуцці.

5. Разгледзьце на форзацы 2 вучэбнага дапаможніка рэпрадукцыю карціны Фердынанда Рушчыца «Вясна». Якой паўстае вясновая прырода на мастацкім палатне? Апішыце выгляд дрэў, неба, травы. Вызначце настраёнасць карціны. Параўнайце вобразы вясны, створаныя мастаком і пісьменнікам.

6. Падрыхтуйце вусную замалёўку «Першыя цёплыя вясновыя дні», выкарыстоўваючы ўвасабленні, эпітэты, параўнанні.

7. Выкарыстайце інтэрнэт-рэсурсы і падрыхтуйце прэзентацыю фотаілюстрацый «Вясновы настрой».

8. Паслухайце п'есу «Пралеска. Красавік» з фартэпіяннага цыкла Пятра Чайкоўскага «Поры года». Якія пачуцці абудзіла ў вас музыка? Якое пераважае гучанне — мажорнае (радаснае) або элегічнае (самотнае)? Што, на вашу думку, імкнуўся перадаць кампазітар у творы? Ці сугучная музычная п'еса з лірычнай замалёўкай Янкі Брыля і карцінай Фердынанда Рушчыца?

9. Разгадайце рэбус.

¹ Рунь — тут: усходы азімых культур.